

Verschraling van advocatenkeuze

Gefinancierde rechtsbijstand

De heer Beydals neemt de uitnodiging van de heer Van Dijk van de Raad voor Rechtsbijstand in het vorige nummer van het *Advocatenblad*, om te reageren op zijn stelling dat van (flagrante) schending van het recht op vrije advocatenkeuze geen sprake is, met beide handen aan. Het nieuwe beleid leidt volgens Beydals wel degelijk tot een verschraling van advocatenkeuze. Hij ziet zich dan ook genoodzaakt een afwijking te maken.

G. Beydals

advocaat te Amsterdam

Bij de invoering van de Wet op de Rechtsbijstand werd mede beoogd aan advocaten, die aan het systeem van de gefinancierde rechtsbijstand deelnamen, een adequate vergoeding te verstrekken. Algemeen heerste de opvatting dat de vergoeding te laag was. Voorts werd het met de invoering van de wet mogelijk gemaakt dat de Raden voor Rechtsbijstand bijzondere eisen zouden kunnen stellen aan de inschrijving van advocaten. Beoogd werd (mede) specialisatie te bevorderen. Het was de wens dat advocaten die deelnamen aan het systeem van de gefinancierde rechtsbijstand zich meer zouden specialiseren en de Raden zouden hierin een rol kunnen spelen. Dat laatste is zeer beperkt gebeurd, al wordt specialisatie nog altijd gepropageerd.

Bij de invoering van de Wet op de rechtsbijstand in 1994 werd het oude vergoedingensysteem uit de WROM gehandhaafd en werd in beginsel een forfait uitbetaald per zaak, bestaande uit een basisbedrag¹, vermenigvuldigd met een wegingsfactor, afhankelijk van de soort zaak. Hiertoe was een fijnmazig systeem van 116 verschillende wegingsfactoren ontwikkeld, die uiteenliepen van een factor 0,25 tot een factor 1,5. Werd aan de zaak meer dan 30 uur besteed, dan verviel het forfait en werd de zaak volledig op urenbasis betaald.

Ondanks dit fijnmazige systeem werden sommige rechtsterreinen veel beter betaald dan andere. De Commissie-Maan werd gevraagd te adviseren over een nieuw honoreringssysteem dat deze ongelijkheid zou wegnemen. Op basis van dit rapport is de huidige systematiek ingevoerd. De 116 wegingsfactoren werden vervangen door het puntensysteem met 9 grove categorieën. Deze categorieën worden bij veelvoorkomende toevoegingszaken nader onderverdeeld. In de cate-

gorieën waar minder toevoegingen voorkomen, wordt onderverdeling niet nodig geacht. Bovendien werd een ingrijpende wijziging bij de omvangrijke zaken doorgevoerd; na betaling van het forfait worden pas extra bedragen uitbetaald als aan de zaak drie maal het aantal uren dat er voor staat, is gewerkt en er vooraf toestemming is gevraagd om meer uren te mogen besteden.

Bedraagt het aantal forfaitaire uren voor een zaak 12, dan wordt er in een bewerkelijke zaak 24 uur niet uitbetaald; heeft een zaak een forfait van 3 uur, dan wordt in een bewerkelijke zaak 6 uur niet uit betaald. De advocaat die omvangrijke zaken doet, lijdt dus altijd een verlies.

Op deze wijze werd een systeem dat tot een zekere ongelijkheid aanleiding gaf, vervangen door een systeem dat tot een veel grotere ongelijkheid aanleiding gaf.²

Specialisatie en het vergoedingensysteem

De advocaat-generalist behandelt zaken op veel terreinen en iedere cliënt kan bij deze advocaat voor de kleinere zaken terecht. Betreft het echter een ingewikkelde zaak, dan is de generalist niet in staat die zaak te behandelen. Doorgaans zijn dit ook de bewerkelijke zaken. Deze zaken worden door deze advocaten doorgestuurd naar meer gespecialiseerde advocaten. Het gevolg hiervan is dat meer gespecialiseerde advocaten de bewerkelijke zaken doen. Zoals ik hiervoor al heb beschreven, worden die zaken slechter betaald. De paradox treedt in, dat naarmate een advocaat meer ervaring heeft en meer gespecialiseerd is, hij grotere zaken gaat doen en er minder aan verdient. Op deze grond is het honoreringssysteem volgens de huidige methodiek onwenselijk en in

1. Het basisbedrag was per 1 juli 1999 voor civiele zaken f 1.443,- en voor strafzaken f 1.289,-

2. Weliswaar werkt het systeem vermoedelijk wel redelijk bij de grote bulk van zaken, maar advocaten die veel grote zaken doen op het terrein van het verbintenissenrecht en goederenrecht, maken eenvoudigweg verlies op toevoegingszaken. In het oude systeem was de vergoeding soms karig, maar dat in bepaalde categorieën van zaken de vergoeding structureel onder de kostprijs lag en er dus sprake is van verlies, kwam niet voor.

strijd met één van de doelstellingen van de Wet op de rechtsbijstand.

Het nieuwe beleid van bewerkelijke zaken

Volgens Van Dijk³ is er geen sprake van nieuw beleid, maar van harmonisering van bestaand beleid. Van Dijk stelt dat het onwenselijk is dat in het ene deel van het land voor dezelfde soort zaak en voor hetzelfde werk een andere vergoeding wordt gegeven dan in het andere deel van het land. Die stelling is in zijn algemeenheid niet juist. In de Randstad en in het bijzonder in Amsterdam liggen de kosten (huren en salarissen, maar ook de kosten van levensonderhoud voor de advocaat zelf) veel hoger dan in andere delen van het land. Het is dan op zich niet onredelijk dat ook de vergoeding daarop is afgestemd. Ook in betalende zaken ligt het uurtarief in Amsterdam hoger dan bijvoorbeeld in Leeuwarden. Indien de heer Van Dijk bedoelt dat het beleid met betrekking tot bewerkelijke zaken geen geschikt middel is om die verschillen te compenseren, kan ik zijn redenering begrijpen.

Maar deze bezuinigingsmaatregel treft vooral het ressort Amsterdam, waar de advocaten zitten met de hoogste kosten. Van Dijk geeft aan dat de maatregel niet als bezuiniging is bedoeld, maar geeft op geen enkele wijze aan hoe deze bezuiniging gecompenseerd wordt. Er is ook geen sprake van dat in enig ander ressort een ruimer beleid wordt gevoerd, waar dan extra geld naar toe zou vloeien.

Zonder het nieuwe beleid waren bewerkelijke zaken veelal verliesgevend. Met het nieuwe beleid worden tal van werkzaamheden niet meer als het geven van rechtsbijstand gekwalificeerd, terwijl de verplichting voor de advocaat om die werkzaamheden te verrichten onverkort blijft bestaan. In een bewerkelijke zaak op het gebied van het goederenrecht wordt 24 uur niet uitbetaald,⁴ nu worden tal van werkzaamheden door de Raad buiten beschouwing gelaten en wordt het aantal niet-betaalde uren veel groter. Dat betekent dat deze zaken nog

3. Drs. J. van Dijk, directeur Raad voor Rechtsbijstand Den Haag in *Advocatenblad* 2008-4.

4. Ook onder het oude beleid werden tal van werkzaamheden niet uitbetaald, zoals reistijd en wachttijd: feitelijk waren het dus al meer dan de genoemde 24 uur die niet uitbetaald werden.

'Het honoreringssysteem volgens de huidige methodiek is onwenselijk en in strijd met één van de doelstellingen van de Wet op de rechtsbijstand'

verliesgevender zullen worden dan ze al waren.

De uren die gemoeid zijn met het verkrijgen van gefinancierde rechtsbijstand, kwamen ook voorheen niet voor vergoeding in aanmerking. Maar blijkens het nieuwe beleid zal er voortaan veel tijd gaan zitten in het verkrijgen van toestemming voor een bewerkelijke zaak. Het aantal onbetaalde uren zal hierdoor toenemen.

Bij het doorsturen van kopieën aan, cliënt, het opgeven van verhinderdata enzovoort lijkt het om verwaarloosbaar weinig tijd te gaan, maar het kost toch telkens tijd. Het zenden van een kopie aan de cliënt kost in de praktijk ruim vijf minuten. Stuur je in een zaak die drie jaar duurt iedere maand één stuk door aan cliënt, dan levert dit alleen al drie uren op, die niet betaald worden.

In bewerkelijke zaken komt het vaak voor dat er kanten aan de zaak zitten die zich op andere rechtsterreinen bevinden, waarop een meer gespecialiseerde advocaat niet thuis is. Om dan toch de zaak goed te kunnen behandelen, is overleg nodig met een advocaat die wel thuis is op dat terrein. Waarom komt dit confraterneel overleg dan niet voor vergoeding in aanmerking?

Zonder informatie over de feiten is rechtsbijstand onmogelijk. Als de cliënt meer tijd nodig heeft om die informatie

te verstrekken, waarom moet de advocaat daarvan de dupe zijn? Soms kan de informatie sneller via een familielid worden verkregen. Waarom komt dat niet voor vergoeding in aanmerking?

Een cliënt van mij kreeg ongeveer twintig kogels van een crimineel door zich heen. Het is mijns inziens toch niet verwonderlijk dat het praten daarover sterke emoties oproept en dat een dergelijk gesprek langer duurt. En wat te denken van een cliënt die ten gevolge van een aanrijding zowel geestelijk als lichamelijk ernstig is aangetast, rolstoelgebonden is en moeilijk kan praten? Veel van de informatie krijg ik van zijn moeder, die de Nederlandse taal niet machtig is, zodat ik een tolk gebruik. Dit leidt tot meer uren.⁵ Moeten al deze uren dan maar voor rekening van de advocaat blijven?⁶

Na bekendmaking van het nieuwe beleid wendde zich iemand tot mij die stelde blind te zijn geworden door een medische fout. Ik heb de zaak niet in behandeling genomen vanwege dit nieuwe beleid. Er zal onderzoek⁷ in het ziekenhuis nodig zijn om de feiten te achterhalen. Hiermee zal veel tijd gemoeid zijn, die dus al meteen niet voor vergoeding in aanmerking komt. De zaak in behandeling nemen en het onderzoek niet doen, is zinloos. Zo zijn er veel zaken waarbij eerst een onderzoek naar de feiten noodzakelijk is. Veel verzekeringszaken die ik voor cliënten heb behandeld, zijn voor de cliënt goed afgelopen door opsporing van de feiten. De verzekeraar komt met een voor de cliënt negatief rapport en daar zal iets tegenover moeten staan. Eerst wordt vastgesteld welke feiten van belang zijn (het juridisch oordeel) en daarna vraag je informatie op, schakelt deskundigen in, hoort getuigen; kortom opsporingsonderzoek.

5. Zie in deze zin ook mr. M. Wijngaarden, *Advocatenblad* 2008-2.

6. In de eerstgenoemde zaak is de kans groot dat de dader geen verhaal biedt en de toevoeging daarom tot uitbetaling zal komen. In de tweede zaak verwacht ik de kosten van rechtsbijstand op de verzekeraar van de wederpartij te kunnen verhalen, zodat de toevoeging geen grote rol speelt. Dit doet echter niets aan het principe af.

7. Ik neem aan dat dit onder opsporingsonderzoek wordt verstaan. De term lijkt zich meer te richten op de strafrechtpraktijk, maar ik zie geen reden tot een onderscheid terzake tussen strafzaken en civiele zaken.

Vanzelfsprekend moet een advocaat in processtukken relevante wetgeving en jurisprudentie aanhalen. De Raden menen dat de advocaat de jurisprudentie moet kennen. Maar menen de Raden dan ook dat de advocaat de vindplaats uit het hoofd moet kennen en de relevante uitspraken zo uit het hoofd moet kunnen aanhalen, zoals sommige classici Homerus kunnen voordragen?

De vrije advocatenkeuze

Dat bij de invoering van de Wet op de rechtsbijstand in 1994 de keuze van een rechtzoekende in beginsel werd beperkt tot die advocaten die in zijn geschreven bij de Raad, is evident.⁸ Anders dan Wolters⁹ ben ik van mening dat het recht op vrije advocatenkeuze niet absoluut is en een beperking tot de ingeschreven advocaten een aanvaardbare beperking oplevert, zolang het percentage ingeschreven advocaten niet te laag is. Dit neemt niet weg, dat art. 16 Wrb in de wet is gekomen voor die gevallen waarin rechtzoekenden gemotiveerd voor een bepaalde advocaat kiezen. Indien ik echter het beleid zie, dan komt het er op neer dat eigenlijk ieder beroep op art. 16 wordt afgewezen. Mijns inziens staat dit op gespannen voet met de betreffende bepaling en is dit beleid ook niet in het belang van een goede rechtsbedeling. Ook in de bijdrage van Van Dijk vind ik

8. F. van der Hoek stelt zich in *Advocatenblad* 2008-4 op het standpunt, dat er geen beperking is van de advocatenkeuze, omdat – als ik het goed begrijp – de rechtzoekende er ook voor kan kiezen zelf de advocaat te betalen en dan niet langer gebonden is aan de ingeschreven advocaten. Het standpunt gaat er aan voorbij, dat de rechtzoekende in aanmerking komt voor gefinancierde rechtsbijstand omdat hij zelf niet in staat is die kosten te dragen.

9. F.W.P. Wolters, *Advocatenblad* 2008-3.

'Het nieuwe beleid van de Raden voor Rechtsbijstand ontmoedigt specialisatie nog meer dan het vergoedingsbesluit op zich al doet en staat daarmee haaks op de gepropageerde specialisatie'

geen argumenten voor dit rigide beleid.¹⁰

Voor de vrije advocatenkeuze is niet zozeer van belang hoeveel advocaten ingeschreven staan, maar van veel meer belang hoeveel advocaten bereid zijn de zaak van de rechtzoekende op basis van een toevoeging te doen. In mijn waarneming was de bereidheid onder advocaten om omvangrijke zaken op basis van een

10. Indien een niet-ingeschreven advocaat iemand bijstaat die niet voor gefinancierde rechtsbijstand in aanmerking komt en na verloop van tijd in inkomen achteruit gaat, waarom kan die advocaat die zaak dan niet op basis van een toevoeging voortzetten met toepassing van art. 16? Of het geval dat bij een civiele zaak een rechtzoekende een samenhangende zaak heeft op het gebied van het strafrecht (toepassing Wet Terwee of een verzoek ex art. 12 Sv), maar de advocaat is niet voor strafzaken ingeschreven: waarom kan er dan niet met toepassing van art. 16 toch een straftoevoeging worden verstrekt?

toevoeging te doen al klein. Dit vanwege de slechte betaling van bewerkelijke zaken.¹¹ Het beleid in bewerkelijke zaken dat nu is gepubliceerd, betekent voor mij dat ik aan het begin van een zaak een afweging maak. Verwacht ik een bewerkelijke zaak met een aanzienlijke kans op basis van de toevoeging betaald te worden, dan neem ik die zaak niet meer in behandeling. Er zullen ongetwijfeld meer advocaten zijn die niet langer bereid zijn bewerkelijke zaken op basis van een toevoeging te behandelen. Dat leidt voor deze categorie van zaken tot een verschraling van de advocatenkeuze. Of de vrije advocatenkeuze voor deze cliënten daarmee onder een aanvaardbaar minimum is gekomen, kan ik niet beoordelen.

Conclusies

Een advocaat die de werkzaamheden, die niet meer voor honorering in aanmerking komen, niet verricht, schiet ernstig tekort in de uitoefening van zijn beroep. Het nieuwe beleid van de Raden voor Rechtsbijstand ontmoedigt specialisatie nog meer dan het vergoedingsbesluit op zich al doet en staat daarmee haaks op de gepropageerde specialisatie.

De beperking van de advocatenkeuze tot de ingeschreven advocaten is een aanvaardbare beperking, maar aan de hardheidsclausule van art. 16 zou een zinvolle invulling gegeven moeten worden.

11. Ik deed al met een zekere regelmaat zaken voor mensen uit een ander ressort, die daar geen advocaat konden vinden, in wie zij vertrouwen hadden en die bereid was de zaak op basis van een toevoeging te doen.

Rectificatie

Deze advocaat heeft gefaald, niet het systeem

In het vorige nummer is op p. 122 ten onrechte vermeld dat de auteur van de Opinie 'Deze advocaat heeft gefaald, niet het systeem' advocaat te Aalsmeer is. Dat is niet juist: de auteur, F. van der Hoek, is advocaat te Schiphol-Rijk.